

Sporen van criminele soja

GREENPEACE

© Stichting Greenpeace Nederland, april 2006
Geprint op 100% chloorvrij en gerecycled papier.

Fotoredactie: Gerda Horneman

Research: Sandra Schalk

Tekst: Jacqueline Schuiling

Ontwerp: Pé de Wit

Print: Ruben Wix

De soja trekt het regenwoud in

'Jullie zullen me nog missen! Als de soja eenmaal de Amazone binnentrekt zal het regenwoud nog veel sneller worden vernietigd, en nu voorgoed.'

Cynische humor van een houtkapper, die voor de Braziliaanse rechter staat vanwege illegale houtkap in de Amazone. Maar hij heeft een punt. De oprukkende sojaplantages zijn minstens zo gevaarlijk voor het kwetsbare regenwoud als de houtindustrie. Satellietbeelden laten het duidelijk zien: in snel tempo vreet de soja zich een weg naar het hart van het Amazoneregenwoud. En dat terwijl dit enorme oerbos van levensbelang is voor onze aarde.

Wij willen goedkoop vlees, dus de vleesproducenten willen goedkope soja. Dat is in een notendop het verhaal achter de vernietiging van de Amazone. Vrijwel alle sojabonen verdwijnen als veevoer in kippen-, varkens- en koeienmagen¹. Voor onze kipnuggets, karbonaadjes en Monatoetjes. De soja voor dit veevoer wordt verbouwd op plantages midden in het Amazonewoud, dat grotendeels in Brazilië ligt.

Boerenbedrijven trekken diep de Amazone in, geholpen door multinationals als het Amerikaanse Cargill. Illegaal, met valse beloftes of geweld nemen ze grond af van indianen en kleine boerenfamilies. Corrupte ambtenaren kijken de andere kant op, terwijl slaven het land bouwrijp maken. En dan rijden plotseling grote landbouwmachines over een kale vlakte, waar kort daarvoor nog hoge bomen van honderden jaren oud stonden.

Ook Nederland verdient aan de vernietiging van het Amazone-woud: Amsterdam en Rotterdam zijn de belangrijkste reisdoelen voor de schepen die in Braziliaanse havens worden volgeladen met soja. Nederlandse banken financieren de sojamaffia. De Nederlandse veevoer- en voedingsindustrie kopen de soja van Cargill. En de Nederlandse overheid? Die staat erbij en kijkt ernaar. Daarom onderzocht Greenpeace de herkomst van de soja en bracht de hele keten in kaart. Van het verwoeste regenwoud tot de koelvitines van Albert Heijn.

1. Greenpeace International, *Eating up the Amazone* (2006).

©GPI/Novis

©GPI/Rouilliois

Het Amazone regenwoud

De wereldschatkamer van planten- en diersoorten bevindt zich in de Amazone. Dit is het woud van de extremen: 30 procent van alle op land levende soorten vind je hier² en zeker 30 miljoen soorten insecten. Eén hectare Amazonebos telt wel 300 boomsoorten³. De Amazone biedt ook nog eens onderdak aan 20 miljoen mensen.

De 'Ámazonie Bloom' is de officiële term voor het gebied dat erkend is als het ecosysteem van het Amazone regenwoud⁴. Diep in dit tropische regenwoud leven 220.000 inheemse bewoners die behoren tot 180 verschillende volken⁵. Zij vinden in het bos alles wat ze nodig hebben, van voedsel en medicijnen tot spiritualiteit.

Maar dit tropische regenwoud is nog veel meer dan een enorm soortenrijk gebied. Het Amazonewoud is door wetenschappers wel de 'airco van de wereld' genoemd⁶. De Amazone pompt jaarlijks zeven biljoen ton water de atmosfeer in. Dat is de waterdamp waarmee het regionale klimaat vochtig en regenachtig blijft. Bovendien koelt de lucht af door het omzetten van water in waterdamp⁷. De vochtigheid in dit gebied is van levensbelang voor de temperaturen in Zuid-Amerika én elders op aarde. Ons klimaat is dus onlosmakelijk verbonden met het welzijn van de Amazone.

©GPI/Novis

2. Rylands AB et al, *Amazonia (2002)*, in: eds Mittermeier RA, Mittermeier CG, Gil PR, Pilgrim J, da Fonseca GAB, Brooks T en Konstant WR, *Wilderness: earth's last wild places* pp56-107 en WRI, *The wealth of the poor - managing ecosystems to fight poverty*, Table 10, World Resources Institute (2005).

3. Gentry AH, *Tree species richness of upper Amazonian forests*. *Proc. Natl. Acad. Sci.*, 85: 156-159 (1988).

4. *Het Amazone Bloom is in 2004 vastgesteld door het IBGE (Braziliaans instituut voor statistieken en geografie)*.

5. *Coordenação das Organizações Indígenas da Amazônia Brasileira (COIAB) www.coiab.com.br*

6. *Chu, H, Deforestation, burning turn Amazon rain forest into major pollution source, Los Angeles Times (20 juni 2005)*.

7. *Moutinho P en Schwartzman S, Tropical deforestation and climate change, Amazon Institute for Environmental Research (2005)*.

©GPI/Fitzgerald

De sojaplant.

De schatkamer van de Amazone wordt in een onvoorstelbaar tempo vernietigd. Elke acht seconden verdwijnt een stuk tropisch regenwoud zo groot als een voetbalveld⁸. Voorgoed. Oerbos dat eenmaal is verwoest komt nooit meer terug. En waarom? Omdat we hier graag een hardhouten tafel willen. Met daarop een niet te duur kipfileetje en een dito zuiveltoetje.

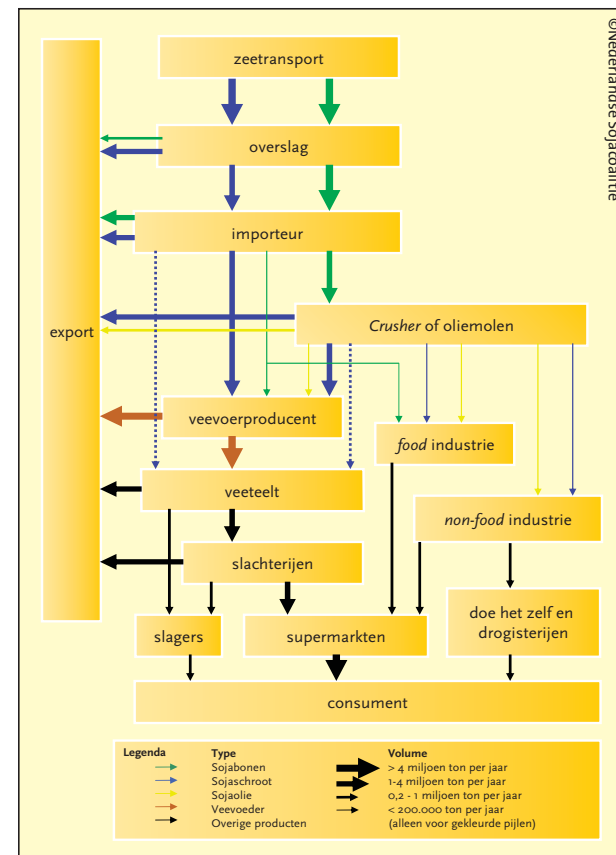
Houtkapbedrijven verdienen al jaren kapitalen aan die consumentenbehoeften. Maar sojagiganten dringen op naar de top van oerbosvernietigers. Wie zijn die giganten en aan wie leveren ze hun soja? Wie, kortom, is medeplichtig aan het verdwijnen van de Amazone? Greenpeace onderzocht de schakels van de sojaketen, van de Amazone naar Europa. En kwam onvermijdelijk ook uit bij Nederland.

In de Amazone volgde Greenpeace het sojaspoor met een baanbrekende methode: een combinatie van satellietbeelden, vluchten boven het gebied en onderzoeken in het oerwoud zelf. Ook rechtbankverslagen en belastingpapieren leverden onthullende informatie op. Greenpeace kan nu een vrij nauwkeurig beeld schetsen van de keten van verantwoordelijkheid: wie vernietigt de Amazone?

Schakels in de sojaketen

In totaal was bijna 18 miljoen ton Braziliaanse sojabonen en -meel in 2005 bestemd voor Europa. Daarvan kwamen meer dan 3,5 miljoen ton bonen en ruim 4 miljoen ton meel terecht in Nederland⁹. Negentig procent van de regenwoudsoja wordt verbouwd in de Braziliaanse staat Mato Grosso, die voor de helft in de Amazone ligt. Van de soja uit Mato Grosso gaat een derde naar Europa. Ook de staat Pará levert soja aan Europa: Pará ligt midden in de Amazone.

Greenpeace onderzocht waar de soja eindigt die aankomt in de Nederlandse havens. Ze volgde scheepsbewegingen van en naar Cargill in Amsterdam, volgde vrachtwagens, schreef brieven en interviewde sojaverwerkers en veevoerproducenten. Waar komt uw soja vandaan? Ook de volgende schakels in de keten werden onder de loep genomen: slachters, vlees- en zuivelverwerkers, supermarkten en fast-foodketens. De conclusie is onontkoombaar: Europese bedrijven zijn medeplichtig aan de illegale plundering van het Amazone regenwoud.

De bestemming van de Nederlandse soja-import. De gestippelde pijlen betreffen schattingen.

8. Teixeira G, Índice de desmatamento na Amazônia cai 31% (5 december 2005), www.mma.gov.br/ascom/ultimas/index.cfm?id=2147. Voor de omvang van een voetbalveld is 0,007 km² als uitgangspunt genomen. Dat is het gemiddelde van de maximum- en minimumafmetingen die de FIFA aanbeveelt voor internationale wedstrijden.

9. 2006 Soya & Oilseed Bluebook, Soyatech, Inc. ISBN 0-9723216-3-2.

Sojaplantages in het hart van de Amazone

© G7/Betra

Wereldwijd stijgt de vraag naar soja al jaren, vooral vanuit de veevoerindustrie. De afgelopen 15 jaar is de consumptie verdubbeld van 100 miljoen ton in 1990 tot ruim 200 miljoen ton in 2005¹⁰. Lucratief spul dus, voor boeren die snel rijk willen worden. Vooral in Argentinië en Brazilië is de vraag naar grond voor sojaplantages enorm toegenomen. De twee Zuid-Amerikaanse landen overvleugelen de soja-export van de Verenigde Staten inmiddels¹¹.

'Een agrarische supermacht' noemde de Amerikaanse ex-minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell Brazilië bewonderend. Maar Brazilië verdient vooral aan de export van sojabonen, niet aan de verwerking daarvan. Daarom moedigde de overheid agro-industriële bedrijven aan steeds meer soja te planten:

het startsein voor een *bean rush* op de Amazone.

Braziliaanse soja doet het goed op de wereldmarkt. Lekker goedkoop, want de lonen zijn laag en de controle op slavenarbeid is minimaal. Bovendien ligt de grond voor het oprapen. De landhonger van sojaboeren heeft dramatische gevolgen voor het tropische regenwoud van de Amazone. In Brazilië is tussen augustus 2003 en augustus 2004 maar liefst 2,7 miljoen hectare regenwoud vernietigd, een gebied zo groot als België¹². Op 1,2 miljoen hectare voormalige oerwoudgrond verschenen het jaar daarna sojaplanten¹³.

De Braziliaanse Bos Code bepaalt dat particuliere grondbezitters in de Amazone tachtig procent van het bos op hun land moeten

laten staan¹⁴. Maar de overheid knijpt graag een oogje dicht als sojaboeren de wetten en regels aan hun laars lappen. Corrupte en slecht functionerende overheidsinstellingen laten de soja-industrie ongehinderd het oerwoud binnentrekken.

Volgens cijfers van het Braziliaanse landhervormingsinstituut INCRA zijn in Mato Grosso miljoenen hectares overheidsgrond illegaal verkocht aan particulieren. Daar rijden nu de landbouwmachines van de grote boeren¹⁵. De handel is zo lucratief geworden, dat overheidsgrond gewoon via internet te koop wordt aangeboden. Greenpeace ontdekte in 2004 dat in de staten Pará, Amazonas, Rondonia en Roraima 11 miljoen hectare bosgebied op deze manier in de etalage was gezet.

10. Nederlandse Sojacoalitie, *Soja Doorgelicht. De schaduwzijde van een wonderboon* (2006), ISBN-10: 90-77648-07-0.

11. USDA/ERS, *USDA agricultural baseline projections to 2014* (2005), www.ers.usda.gov/Briefing/soybeansoilcrops/2005baseline.htm

12. Greenpeace-analyse van gegevens van IBAMA, FEMA en IMAC tonen aan dat 74% voor de gebieden die zijn gekapt tussen augustus 2003 en augustus 2004 geen toestemming bestond van de overheid.

13. Schattingen van Greenpeace, gebaseerd op gegevens Prodes, *Monitoramento do desmatamento em formações florestais na Amazônia Legal* (2004), www.obt.inpe.br/prodes

14. Artikel 231 van de Federale Grondwet van 1988.

15. Bickel U, *Human rights violations and environmental destruction through soybean production in Brazil*, p17 (2005).

Oerwoud tegen de vlakke

‘Onze Xingu stroomt niet alleen hier. Het is een hele lange draad en als het regent spoelt de soja gif in dezelfde rivier die ook langs ons huis loopt.’

Jywapan Kayabi, opperhoofd van het indiaanse dorp Capivara¹⁶.

Het soortenrijkste gebied op aarde verdwijnt in snel tempo. In 2003 was nog maar 85 procent van het Amazonewoud over, een gebied van 530 miljoen hectare. Als de vernietiging in dit tempo doorgaat, zal in 2050 nog eens 40 procent van de Amazone zijn verdwenen. Van het eens zo machtige tropische regenwoud resteert dan nog maar 320 miljoen hectare, een gebied ter grootte van zes keer Spanje¹⁷.

Maar ook voor ons klimaat heeft de ontbossing van de Amazone rampzalige gevolgen. Brazilië staat vierde op de ranglijst van landen die broeikasgassen uitstoten¹⁸. Daarvan wordt 75 procent veroorzaakt door kap of verbranding van regenwoud in de Amazone¹⁹. De droogte slaat zelfs in het regenwoud toe. Grote rivieren in het (zuid)westen van de Amazone waren begin 2006 veranderd in kleine stroompjes.

Mens en milieu in de Amazone worden bovendien bedreigd door de enorme hoeveelheid chemicaliën die – dankzij de sojaplantages – over het regenwoud wordt uitgestort. De sproeivliegtuigjes van de grootgrondbezitters zijn niet erg nauwkeurig. In de staat Pará sluiten de scholen in sommige dorpen als de vliegtuigjes opstijgen²⁰. In 2002 werden tussen de 150.000 en 200.000 mensen vergiftigd door sojapesticiden; 4000 slachtoffers overleefden het niet²¹.

De gevolgen voor het ecosysteem van het Amazonewoud zijn desastreus. Het landbouwgif tast alles aan en doodt ook unieke planten- en diersoorten. Beken en rivieren raken zwaar vervuild en verstikt door losgeslagen, geërodeerde grond. Ook beschermde gebieden dieper in het Amazonewoud, zoals het Inheemse Xingu Park, zijn niet veilig voor de vervuiling vanaf de sojaplantages.

GENTECH IN DE AMAZONE

In Brazilië is de aanplant van genetisch gemanipuleerde zaden verboden in onder meer beschermde gebieden en op indiaans grondgebied. Maar de gentech soja van biotechnologiebedrijf Monsanto, die in Argentinië tot grootschalige oerbosvernietiging leidt, rukt ook in Brazilië op. De gevolgen voor de natuur zijn verschrikkelijk. Het bijbehorende onkruidbestrijdingsmiddel doodt letterlijk alles in de omgeving van de – resistent gemaakte – gentech plant. Toch sloot de Braziliaanse overheid recent een overeenkomst met Monsanto om speciale gentech sojavarianten te ontwikkelen die goed gedijen in de Amazone!²² Monsanto en Brazilië delen de inkomsten uit de zaadverkoop...²³.

16. Astor M, *Groups clash over soybean boom in Brazil*, Associated Press (2003), www.mongabay.com/external/soybeans2003.htm

17. Soares-Filho, BS et al, 2006, *Nature* 440, p.520–523.

18. World Resources Institute Climate Analysis Indicators Tool (CAIT) – cait.wri.org

19. MCT, *Primeiro inventário Brasileiro de emissões antrópicas de gases de efeito estufa* (2004), ministerie van Wetenschap en Technologie, www.mct.gov.br/Clima/comunic_old/invent1.htm. Uitstoot door ontbossing is inclusief het Amazone regenwoud, de cerrado, Atlantische bossen en Caatinga. Dit cijfer is gebaseerd op gegevens van meer dan tien jaar geleden (1990–1994), toen de Amazone in een veel lager tempo werd ontbost dan in recentere jaren.

Dat betekent dat we nu veel hogere emissies verwachten door ontbossing in de Amazone. Nb: uit Mendonça et al (2004), geciteerd door del Carmen Diaz en Schwartzman (2005): de cijfers zijn exclusief branden.

20. Caritas / Comissão Pastoral da Terra Belém, *Levantamento Exploratório sobre a Expansão da soja no Estado da Pará*, Caritas Brasileira Norte 2, augustus 2005.

21. Garcia EG, *Pesticide control experiences in Brazil*, in *Pesticide Safety News* 1(2), ICPS Bulletin/International Centre for Pesticides and Health Risk Prevention (september 2002) www.icps.it/english/bollettino/psn97/970206.htm

22. Embrapa, *Produtores vão conhecer novas variedades de soja* (17 februari 2006), www21.sede.embrapa.br/noticias/banco_de_noticias/folder.2005-12-09.1049352883/foldernoticia.2006-02-15.3920532760/noticia.2006-02-17.3798657594/mostra_noticia

23. Embrapa, *Embrapa e Monsanto desenvolvem soja tolerante a herbicida* (15 april 1997), www21.sede.embrapa.br/noticias/banco_de_noticias/1997/abril/bn.2004-11-25.8434017366/mostra_noticia

Slavenarbeid

'De landeigenaar geeft niets om de slaven van nu. Hij gebruikt ze als iets tijdelijks, een wegwerpartikel.'

Marcelo Campos, Brazilië's minister van Arbeid²⁴.

Soja is het verst opgerukt in de staten Mato Grosso en Pará. Niet toevallig komt slavenarbeid daar het meest voor²⁵. Slaven worden vooral ingezet bij het opruimen van de resten oerbos, nadat de bulldozers hun vernietigende werk hebben gedaan. Tussen 2003 en 2004 trof de Braziliaanse overheid 8.700 slaven aan op plantages in deze twee staten. Dat is ruim de helft van alle – ontdekte slaven – in Brazilië²⁶.

Officieel bestaat slavernij niet. De moderne Braziliaanse slaven zijn geen bezit van een landeigenaar. Die ziet dus ook geen enkele economische reden om voor zijn slaven te zorgen. Een zieke arbeider wordt op de dichtstbijzijnde weg gedumpt. Voor hem tien – vrijwel gratis – anderen²⁷.

Greenpeace-onderzoek wijst uit dat het bijna altijd grote sojaboeren zijn, producerend voor de internationale markt, die gebruik maken van slavenarbeid. Soms lukt het om directe linken te leggen met de sojahandel. In 2002 werd de eigenaar van de Vó Gercy boerderij in Mato Grosso veroordeeld wegens slavernij. Twee jaar later kwam hij terecht op een zwarte lijst van de overheid²⁸. Greenpeace beschikt over bewijzen dat Cargill en Bunge negen maanden na het incident nog soja afnamen van deze boerderij.

© GRIFFIPPER/imagens humanas

In december 2001 troffen inspecteurs deze slaven aan op de Tuere boerderij in Pará, die werkten op 870 hectare illegaal in beslag genomen land. Eén van de slaven was achtergelaten langs de weg, zijn benen verbrijzeld door een omgevallen boom. (Bron: ILO Brasilia, Report on a supplementary study of the magnitude of slave labour in Brazil, okt. 2003.)

DE RONCADOR BOERDERIJ

In Querência, Mato Grosso nam het soja-areaal snel toe. Als vliegen op de stroop kwamen Cargill, Bunge en Grupo André Maggi op het stadje af. Ze maakten het voor sojaboeren nóg aantrekkelijker om hun productie op te voeren.

Tussen 1998 en 2004 bevrijdde de mobiele inspectiegroep van de overheid 215 slaven van de Roncador boerderij in Querência. Zestien uur per dag, zeven dagen per week moesten ze werken. Ze leefden in plastic hutjes zonder bedden en sanitair. Water kregen ze uit oude olievaten. De boerderij verlaten was geen optie voor de arbeiders. Alleen in het winkeltje op de boerderij mochten ze wat spullen kopen, tegen woekerprijzen. Zo maakten ze schulden, die ze nooit meer konden terugbetalen²⁹.

De boer is weliswaar in staat van beschuldiging gesteld, maar de zaak is hopeloos verzand in het Braziliaanse rechtssysteem. Hij verbouwt en verkoopt zijn soja nog steeds, constateerde Greenpeace in februari 2006.

24. Hall KG, *Slavery exists out of sight in Brazil*, Knight Ridder, (5 september 2004).

25. *Diário do Pará, Pará state leads in slave like work conditions* (17 januari 2006).

26. *Comissão Pastoral da Terra* (2005) en *Comissão Pastoral da Terra* (2004), www.cptnac.com.br/?system=news&action=read&id=1266&eid=6

27. *Reporter Brasil, Nova escravidão traz mais vantagem econômica para os patrões que a da época colonial* (december 2003), www.reporterbrasil.org.br/materia_escravo.php?nick=novaescravidao

28. *Gesprek van Greenpeace met José Pedro Taques, Procurador da República Ministério Público Federal*.

29. *MTE, Relatório de Fiscalização - Fazenda Roncador. Ministério do Trabalho e Emprego* (augustus 2004).

Indianen en kleine Amazoneboeren

'Ze vertelden ons gewoon dat het hún land was en dat we moesten vertrekken.

Ze staken ons huis in brand... het was verschrikkelijk... ze brandden twintig huizen plat.

Een vriend van ons werd bedreigd, ze zetten een geweer tegen z'n borst. Anderen werden gedwongen toe te kijken hoe hun bezittingen verbrandden. We leven in een tijd vol geweld. Het is verschrikkelijk.'

Zezinho, Santarém³⁰.

De komst van de soja gooit het leven van kleine Amazoneboeren en inheemse gemeenschappen wreed overhoop. In hun landhonger schuwen de grote agro-industriële bedrijven weinig middelen. Ze vervalsen eigendomsdocumenten en kopen ambtenaren, politieagenten en rechters om. Onwillige kleine boeren worden 'overgehaald' om hun land te verkopen, door hun huizen plat te branden of moestuinen te vergiften.

'Ik ken hier plaatsen waar mensen liggen die zijn gedood door de boeren', zegt voormalig houtkapper Castelo dos Sonhos.

HUTJE IN DE STAD

Niet alle kleine boeren vertrekken onvrijwillig. Francisco en zijn vrouw Tresinha bezaten 300 ha land. Ze verkochten hun land voor 5.000 dollar aan een grote sojaboer en vertrokken naar Santarém. Maar het – in hun ogen – enorme bedrag was in de grote stad al snel op. Nu zitten de twee oudjes gedesillusioneerd voor hun hutje in een sloppenwijk aan de rand van de stad. Tresinha: 'Op ons land verbouwen we fruit, we konden tarwe eten wanneer we maar wilden. Maar hier...als je geen geld hebt in de stad, heb je niks.' Ook Francisco lijkt het nog steeds niet te begrijpen: 'Je kunt hier niks planten, niks verbouwen. Alles moet je hier kopen.'³¹

De beloofde 'vooruitgang' – werkgelegenheid – bieden de grote sojaboeren en Cargills niet. Van alle gewassen in de agro-industrie levert soja de minste banen op: slechts één arbeider per 170-200 hectare³². De gezinslandbouw biedt veel meer werkgelegenheid. Volgens de laatste Braziliaanse landbouw-census (1996) werkten in de gezinslandbouw acht arbeiders per hectare³³.

LANDROOF VAN MANOKI-INDIANEN

Slachtoffers van de soja-expansie in het regenwoud zijn de inheemse volken, die diep in het oerwoud hun traditionele levensstijl handhaven. Greenpeace onderzocht hoe inheems land illegaal in bezit genomen werd door sojaboeren. Bijvoorbeeld in Mato Grosso, langs de Talunakānali-rivier. Hier probeerde het Manoki volk haar gronden af te bakenen. Na zo'n demarcatie kan de Braziliaanse overheid het gebied erkennen als inheems land³⁴ en dan is het juridisch beschermd tegen begerige sojaboeren en houtkappers. Maar de overheid wierp barrière na barrière op in het demarcatieproces van de Manoki. De sojaboeren zijn inmiddels ver doorgedrongen op Manoki-grondgebied³⁵.

Ook de Membeca boerderij van Sedeni Lucas Locks kapt illegaal in het Manoki-gebied, voor de uitbreiding van zijn soja-areaal³⁶. Bewijsmateriaal van Greenpeace toont aan dat zowel Bunge als Cargill soja hebben opgekocht van de Membeca boerderij. De boerderij ligt in Brasnorte, in het westen van Mato Grosso waar een nieuwe sojaregio ontstaat langs de weg MT-170. Uiteraard hebben Cargill, Bunge en Grupo André Maggi hier hun silo's al neergezet. Vrachtwagens rijden de soja naar Porto Velho, waar de bonen op een schip worden geladen en over de rivier Madeira verder reizen naar Cargill's haven in Santarém. Vandaar wordt de soja geëxporteerd naar Europa.

30. Greenpeace-film 'In the name of progress' (2006).

31. Zie noot 30.

32. Bickel U en Dros JM, *The impacts of soybean cultivation on Brazilian ecosystems, rapport in opdracht van WWF Forest Conversion Initiative* (oktober 2003), www.wwf.ch/images/progneut/upload/Impacts_of_soybean.pdf

33. Dros JM, *Managing the Soy Boom. Two scenarios of soy production expansion in South America*, Dros JM, *Managing the soy boom: two scenarios of soy production expansion in South America*, AIDEnvironment rapport in opdracht van WWF Forest Conversion Initiative (juni 2004).

34. Artikel 231 van de Federale Grondwet van 1988.

35. Gesprek van Greenpeace op 16 februari 2006 met antropoloog Rinaldo Seúrgio Vieira Arruda, die in 2003 aan de overheid rapporteerde welk gebied aan de Manoki toebehoort.

36. Greenpeace-analyse van satellietgegevens Prodes (2004) - zie noot 13.

De arrogantie van de sojamacht

'Ik voel me absoluut niet schuldig over wat we hier doen... ik maak er geen geheim van dat ik wegen wil aanleggen en de agrarische productie wil uitbreiden.'

Blairo Maggi, sojaproductent en gouverneur van Mato Grosso³⁷.

Dé motor achter de razendsnelle kap van het Amazonewoud zijn drie Amerikaanse multinationals: Cargill, ADM en Bunge. Zij hebben zestig procent van de Braziliaanse soja-exportmarkt in handen^{38, 39}. Samen met de Braziliaanse gigant Grupo André Maggi zijn deze buitenlandse bedrijven hoofdverantwoordelijk voor de expansie van sojaplantages in het Amazonewoud.

Als een magneet trekken ze boeren uit heel Brazilië naar de Amazone. De vier giganten leveren de boeren alles wat ze maar nodig hebben, in ruil voor hun soja: goedkoop krediet, zaden, landbouwgif, kunstmest en een gegarandeerde afzetmarkt⁴⁰.

Grupo André Maggi is eigendom van Blairo Maggi, die – niet toevallig – ook gouverneur is van de staat Mato Grosso. Hij exporteert jaarlijks twee miljoen ton soja⁴¹. Maggi maakt van zijn ambitieuze hart geen moordkuil: 'Mijn belangrijkste doel als gouverneur is... binnen tien jaar de agrarische productie in Mato Grosso te verdriedubbelen.'⁴² De infrastructuur die hiervoor nodig is – wegen, havens en

bevaarbare waterwegen – legt Maggi aan, dwars door de Amazone. Mato Grosso is de grootste sojaproducerende staat van Brazilië⁴³. Een derde van het regenwoud in deze staat is inmiddels ontbost⁴⁴, grotendeels illegaal.

De drie multinationals bezitten in Europa ook nog eens tachtig procent van de sojaverwerkende industrie⁴⁵. In feite beheersen ze vrijwel alle schakels in de sojaketen, van veld tot voedselverwerking. Door dat monopolie kunnen bedrijven in de afzonderlijke schakels moeilijk om de grote drie heen.

37. Rother L, *Relentless foe of the Amazon jungle: soybeans*, in *The New York Times* (17 september 2003), www.nytimes.com/2003/09/17/international/americas/17BRAZ.html?ex=1379131200&en=d3b8dcobcec988e8&ei=5007&partner=USERLAND

38. *De cerrado is een savannegebied in Zuid-Amerika met een rijke biodiversiteit. In Brazilië is het de grootste bioom na de Amazone. De cerrado bedekt 2 miljoen km², ongeveer 21% van Brazilië.* Bron: IBGE www.ibge.gov.br/home/geociencias/recursosnaturais/mapas/mapas_doc1.shtm?c=9

39. Arnaldo Carneiro, coördinator van GEO data, Instituto Nacional de Pesquisas da Amazônia (INPA) in de Greenpeace-film 'In the name of progress' (2006).

40. Kruse D, *Brazilian farm crisis* (3 november 2005), www.thecomstockreport/Newspaper/2005-1103colm.htm

41. Bickel U, *Human rights violations and environmental destruction through soybean production in Brazil*, p12 (2005), waar hij Carvalho (1999) en Thompson (2003) citeert.

42. *Soybean Digest*, 1 maart 2003.

43. *Greenpeace interpretation of CONAB statistics.* www.conab.gov.br/download/safra/boletim.pdf

44. 487.992 km² (53,5%) van Mato Grosso ligt in de Amazon Bioom. Daarvan is al 152.540 km² (31,2%) verwoest. Bronnen: IBGE (2005) en Greenpeace-analyses van Prodes (2004).

45. Dros JM, *Managing the soy boom: two scenarios of soy production expansion in South America*, AIDEnvironment rapport in opdracht van WWF Forest Conversion Initiative (juni 2004).

Blairo Maggi (links), gouverneur van Mato Grosso en Brazilië's grootste sojaproductent.

Cargill 'crusht' het oerwoud

'We buy, trade, transport, blend, mill, crush, process, refine, season, distribute and deliver around the clock, around the globe.'

Cargill company brochure 2005.

Cargill is de onbetwiste leider van de soja-invasie in de Amazone. Het bedrijf heeft inmiddels 19 opslagsilo's in het Braziliaanse oerwoud. Daarin verzamelt Cargill de bonen van 'zijn' sojaboeren en transporteert die naar zijn *crushers* in Brazilië en daarbuiten. In augustus 2002 verklaarde Cargill's directeur in Santarém dat op 300.000 hectare in de regio 1 miljoen ton soja geproduceerd kon worden⁴⁶. Die boodschap kwam goed over bij boeren uit het zuiden: ze trokken naar Santarém, openlijk gesteund door Cargill^{47,48}.

Tussen 2002 en 2004 steeg het ontboste areaal rond Santarém, in de staat Pará, van 15.000 tot 28.000 hectare⁴⁹. De grondprijzen stegen dramatisch: met 6600 procent sinds 2002⁵⁰. Kleine lokale boeren klagen over toenemende spanningen, gewapende conflicten en moorden in verband met geschillen over grondeigendom⁵¹. Inwoners die protesteren tegen de illegale silo van Cargill in Santarém worden afgeranseld door agressieve werknemers.

Cargill zet de deuren van de Amazone wijd open voor de soja-expansie. Brazilië is na de VS Cargill's grootste inkomstenbron⁵². De Amerikaanse gigant heeft een flink percentage in handen van de sojawereldhandel en maakte in 2003 maar liefst 63 miljard dollar winst⁵³. Maar Cargill's ambities gaan verder: controle verkrijgen over de hele 'kipketen', van sojaboon tot gemarineerd kippenpootje⁵⁴. Dat lukt aardig. De sojagigant bezit niet alleen kippenboerderijen, maar is ook eigenaar van kipgigant Sun Valley, dat wekelijks 1 miljoen kippen verwerkt tot verse en diepvries kipproducten – waaronder de kipnuggets voor McDonald's⁵⁵.

Bijna alle soja die Santarém uitvaart, heeft als bestemming Europa. In 2005 exporteerde de Cargill-fabriek 787.000 ton soja⁵⁶, waarvan 52 procent(!) in Nederland terecht kwam. Die soja is geteeld in de Amazonestaten Mato Grosso, Pará en Rondônia⁵⁷. De belangrijkste *crusher* in de Amsterdamse haven is ook eigendom van Cargill.

Controle en transparantie zijn vieze woorden voor Cargill. Op brieven van Greenpeace is steevast geen enkele reactie gekomen. Elke poging tot contact stuitte op een muur van stilzwijgen... tot een week voor publicatie van dit rapport. De sojasupermacht zal toch niets te verbergen hebben?

© GPR/Rudhart

ILLEGALE SILO

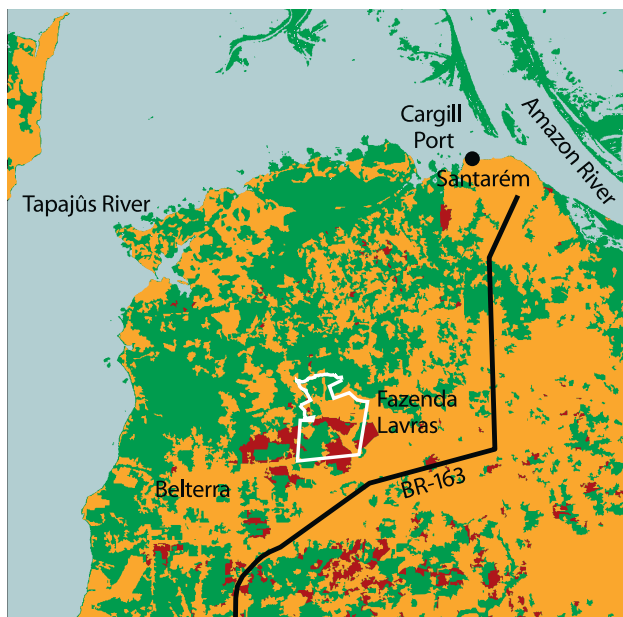
Cargill vertegenwoordigt bij uitstek de arrogantie van de sojamacht. In 2000 begon het bedrijf met de bouw van een silo en een haven in Santarém. De verplichte milieueffect-rapportage (MER) 'vergat' Cargill voor het gemak. Voor de multinational weegt het – minieme – risico van rechtsvervolging in Brazilië niet op tegen de winstgevende aanwezigheid in een transporthaven. Santarém ligt aan het noordelijke eind van de BR-163. En vanuit Santarém kunnen de bonen rechtstreeks naar Europa worden vervoerd. Vier jaar lang traineerde de multinational de juridische procedures die de overheid aanspande. Uiteindelijk besloot het hof dat Cargill wel degelijk een MER moest maken voor de bouw van de silo. Maar die stond er inmiddels al. Met een productiecapaciteit die rekende op de komst van nog eens honderden sojaboeren naar de regio.

© GP/Beltra

CARGILL MOEDIGT LANDROOF AAN

Onderzoek van Greenpeace toont overtuigend een direct verband aan tussen landroof en illegale boskap, en de exporthaven van Cargill in Santarém. Een voorbeeld: de Lavras boerderij van de gebroeders Edno en Clóvis Cortezia. In 2000, toen in het zuiden het gerucht doordrong dat Cargill zich in Santarém zou vestigen, bouwden de broers 20 km buiten deze stad de Lavras boerderij. Op een stuk grond van 8.000 hectare, gunstig gelegen aan de westkant van de BR-163. Ze namen het land illegaal in gebruik door te frauderen met landrechten, geholpen door een louche advocaat. De Cortezia's probeerden herhaaldelijk hun illegale landeigendom wit te wassen. In 2003 deden ze een poging om 2.487 hectare te laten registreren⁵⁸: als een stuk overheidsgrond namelijk groter is dan 2.500 hectare, moet het Nationale Congres toestemming geven voor landrechten. Maar intussen hebben de gebroeders Cortezia 1.718 hectare hiervan al lang gekapt⁵⁹. In oktober 2004 tekenden de broers een contract met Cargill voor de levering van 600 ton soja, voor eind juli 2005⁶⁰.

46. Glaser JL, *The new route of soy from Pará*. Interview met Cargill's Santarém Director in *Gazeta Mercantil*, 15 augustus 2002.

47. Steward C, *The Santarém agricultural landscape, Pará, Brazil: a working paper on agro-industrial and smallholder agriculture in Santarém*, Tropical Resources Institute Working Paper #110 (17 juni 2004) en Greenpeace interviews.

48. José Luiz Glaser, *algemeen directeur van Cargill's soja-activiteiten in Brazilië*, in een interview met *O Liberal*, 14 januari 2004.

49. Cohenca D, *A expansão da fronteira agrícola e sua relação com o desmatamento detectado em imagens Landsat TM e ETM+ na região norte da BR-163, Pará entre os anos de 1999 a 2004* (2005), www.ibama.gov.br/flona_tapajos/download.php?id_download=136

50. Glaser JL, interview met *O Liberal*, 14 januari 2004.

51. *Jornal de Santarém e Baixo Amazonas*, 3-9 april 2004.

52. Romero S, *Brazil's spreading exports worry Minnesota farmers*, *The New York Times*, 22 juni 2004.

53. www.forbes.com/finance/lists/21/2004/LIR.jhtml?passListId=21&passYear=2004&passListType=Company&uniqueId=5ZUZ&datatype=Company

54. www.cargill.com

55. Greenpeace International, *Eating up the Amazon* (2006).

56. Gegevens uit database overheid SECEX SECEX/MDIC/Aliceweb (2006).

57. Zie noot 56.

58. Greenpeace bezit een kopie van het INCRA registratiedocument.

59. Greenpeace-analyse van Prodes-INPE gegevens, www.obt.inpe.br/prodes

60. Greenpeace bezit een kopie van dit contract.

Soja dwars door de Amazone

'Santarém, Nieuwe Landbouwgrens voor de Wereld...

De Toekomst van de BR-163 begint hier.'

Reclamebord van Cargill bij Santarém⁶¹.

Niets is zo belangrijk voor de soja-industrie als transport. Dankzij de aanleg van wegen komen de bonen, meel en olie terecht waar Cargill en de andere sojagiganten ze willen hebben: over de hele wereld. Sinds de komst van soja naar de Amazone zijn acht kanalen aangelegd, drie spoorlijnen en een uitgebreid netwerk van wegen⁶², deels gefinancierd door particuliere bedrijven als Cargill.

Voor het tropisch regenwoud van de Amazone is de aanleg van een asfalt- of spoorweg funest. Als zo'n weg er eenmaal ligt, trekken de sojaboeren en de houtkappers het ongerepte gebied binnen⁶³. Exit ongerepteheid. In *no time* rijden stinkende vrachtwagens en treinwagons af en aan. Ze voeren pesticiden en onderdelen aan en brengen soja en hout het bos uit. Op satellietkaarten is het goed te zien: tot 50 km vanaf een weg trekken brede witte sporen het regenwoud in⁶⁴. Dat zijn de sojaplantages en de houtkapgebieden.

Een voorbeeld is de aanleg van de BR-163 in de Amazone in Mato Grosso. In deze staat is al meer dan dertig procent van de waardevolle Biome tegen de vlakte gegaan⁶⁵. Door de soja-expansie langs de BR-163 is de ontbossing de laatste jaren nog sneller gegaan⁶⁶. Op de kaart is duidelijk te zien dat de grootschalige ontbossing, en de branden die de grond geschikt moeten maken voor landbouw, stoppen waar de asfaltweg ophoudt.

Uit het voorbeeld van de BR-163 blijkt hoe belangrijk transportwegen zijn voor de soja-industrie. De asfaltering van de BR-163 ligt al een aantal jaren stil en sojagiganten als Cargill doen er alles aan om de wegwerkzaamheden weer in gang te zetten. Blairo Maggi heeft zelfs een consortium georganiseerd van dertig bedrijven, waaronder uiteraard Bunge, ADM en Cargill⁶⁷, die samen de kosten willen ophoesten van het hele asfalteringsproject: 175 miljoen dollar.

Dankzij acties van Greenpeace en de lokale bevolking van de Amazone besloot de Braziliaanse overheid in februari 2006 om 6,4 miljoen hectare regenwoud te beschermen tegen ontbossing. Dit gebied ligt in het hart van de Amazone in de staat Pará, vlak langs de belangrijke hoofdweg BR-163.

RODOVIA DA SOJA

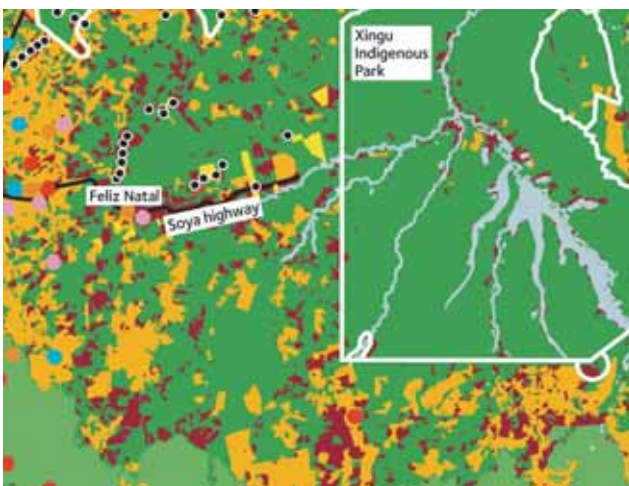
De *rodovia da soja*, de sojaweg, loopt van de stad Feliz Natal naar de westgrens van het Inheemse Xingu Park. In de zomer van 2004 legde Feliz Natal deze 120 km lange, doodlopende weg illegaal aan, zonder het vereiste onderzoek naar de milieugevolgen. Greenpeace documenteerde 38 gevallen van boeren die in de buurt van de weg Amazonebos vernietigden⁶⁸. Op internet is tenminste 100.000 hectare grond langs de sojaweg te koop gezet, voor slechts 24 dollar per hectare. Met als extra aantrekkelijk aanbod de mogelijkheid om pas te betalen nádat de soja is geoogst⁶⁹.

De sojaproductie langs de sojaweg is sinds 2002 met sprongen omhoog gegaan: van 2.500 naar bijna 45.000 hectare⁷⁰. Cargill en Bunge hebben in het gebied alvast silo's gebouwd met een capaciteit van 60 ton⁷¹ en bieden de boeren leningen, financiële steun en een gegarandeerde afzet voor alle soja die ze produceren. Daarmee garanderen de twee multinationals tegelijkertijd dat de regio zich ontwikkelt tot een centrum van sojaproductie⁷².

Greenpeace-analyses van satellietbeelden tonen aan dat de sojaweg effect zal hebben op een miljoen hectare tropisch regenwoud in de regio⁷³. Bewijsmateriaal van Greenpeace laat zien dat Cargill en Bunge soja hebben ingekocht van boerderijen langs de *rodovia da soja*⁷⁴.

© GP/Beltra

● Cargill ● ADM ● Amaggi ● Bunge ● Sojaplantages

61. Iowa Farm Bureau Federation, Presentation 'Should Brazil give you heartburn?' (september 2003), www.ifbf.org/programs/commodity/pdf/200309brazil/sldoo1.htm

62. Fearnside P, Soybean cultivation as a threat to the environment in Brazil, *Environmental conservation* 28:23-38 (2001) en Fearnside P, Deforestation in Brazilian Amazonia: history, rates and consequences, *Conservation Biology* 19:680-688 (2005).

63. Costa FG, Caixeta-Filho JV, Arima E, Influência do transporte no uso da terra: o caso da logística de movimentação de grãos e insumos na Amazônia Legal (2000), geciteerd in Bickel en Dros (2003) 'The impacts of soybean cultivation on Brazilian ecosystems' p24.

64. Margulis S, Causes of deforestation in the Brazilian Amazon, World Bank working paper number 22 (2003), www-wds.worldbank.org/servlet/WDS_IBank_Servlet?pcont=details&eid=000090341_20040202130625

65. Dros JM, Managing the soy boom: two scenarios of soy production expansion in South America, AIDEnvironment rapport in opdracht van WWF Forest Conversion Initiative (juni 2004).

66. Greenpeace-analyses van satellietgegevens van Prodes (2004); zie ook MMA, Plano de controle e prevenção ao desmatamento, Ministry of Environment Secretariat of Biodiversity and Forests (2005), www.mma.gov.br/doc/desmatamento2003_2004.pdf

67. AgWeb, The asphalt jungle (1 november 2005), www.agweb.com/get_article.asp?pageid=114463&newscat=GN&src=gennews en AgWeb, More beans in Brazil (1 februari 2004), www.agweb.com/get_article.asp?pageid=104507&newscat+GN&src+gennews

68. Veldonderzoek door Greenpeace, mei en december 2005.

69. www.imoveivirtuais.com.br; www.mercadodeterras.com.br; www.fazendas.e1.com.br; www.sofazendas.com.br

70. Greenpeace-interview met Alison Delcético, deskundige van de onderminister van Landbouw van Feliz Natal, mei 2005.

71. Veldonderzoek van Greenpeace, mei en december 2005.

72. Zie noot 70.

73. Zie noot 66.

74. Cargill kocht soja van Eliseu Zamberlan, Giovanni Zamberlan en Saul Stefanello; Bunge van Eliseu Zamberlan en Agenor Favarin.

Greenpeace in de Amazone

'Toen we bij het gebouw van Cargill arriveerden, zag ik onze vrienden van Greenpeace bovenop het dak staan. Wij applaudisseerden. Meestal hebben we de macht niet om dit soort dingen te doen.'

Eurice Sena, beweging van vrouwenorganisaties in Santarém⁷⁵.

Greenpeace en lokale organisaties in Santarém voeren al jaren actie tegen de illegaal gebouwde sojasilo van Cargill. Sinds de komst van Cargill naar Santarém in de staat Pará, midden in het hart van de Amazone, maakt het oerwoud in een angstwekkend tempo plaats voor sojaplantages.

Al sinds 1998 onderzoekt en publiceert Greenpeace de bedreigingen van het Amazone regenwoud, samen met de (inheemse) bewoners. Een satellietkaartenteam van Greenpeace zoekt naar sporen van illegaal aangelegde wegen, houtkap en landroof. Zo ondersteunt ze de actievoerders in het tropische regenwoud zelf, die de criminele activiteiten onderzoeken. Greenpeace zoekt uit wie de schuldigen zijn en klaagt ze openlijk aan.

Actievoeren tegen de vaak gewelddadige houtkappers en sojaboeren is levensgevaarlijk in de Amazone. Op 12 februari 2005 werd de 72-jarige Amerikaanse non Dorothy Stang op straat doodgeschoten. De frêle oude dame voerde al dertig jaar actie voor de bescherming van het Amazonewoud. Ze wist dat ze gevaar liep, want ze was meerdere malen bedreigd. 'Sister Dorothy' was niet de enige.

Bij de herdenking van haar moord, een jaar later, werden witte kruizen geplaatst voor elke landarbeider die in de afgelopen 33 jaar was vermoord in een conflict over landrechten. Aan het eind van de ceremonie stonden er 772 witte kruizen.

Voor de mensen die met de dood bedreigd zijn werden 48 rode kruizen opgericht. Ook Greenpeace-medewerkers ontvangen regelmatig dergelijke bedreigingen.

⁷⁵. Greenpeace-film 'In the name of progress' (2006).

Medeplichtig: Nederlandse veevoerindustrie

Waarin een klein land groot kan zijn: Nederland voert de wereldlijst aan van importeurs van Braziliaanse soja. Ons land importeerde in 2005 21,2 procent van de totale soja-export uit Brazilië. China volgt op de tweede plaats met 17,7 procent⁷⁶. De grootste soja-importeurs in Nederland zijn het beruchte internationale trio Cargill, ADM en Bunge, en de Nederlandse inkoopcoöperatie Cefetra. Bij Cefetra zijn negen veevoerproducenten aangesloten, waaronder Agrifirm, Rijnvallei en For Farmers (ABCTA). Zij importeren allemaal soja uit het Amazone regenwoud.

© GP/d'Alvila

Greenpeace wilde weten waar in Nederland de Amazonesoja terecht kwam. Dat bleek niet zo eenvoudig te achterhalen. Voedingsbedrijven, zuivelgiganten en vleesproducenten bleken meesters in het ontkennen van hun ketenverantwoordelijkheid. Ze schoven andere schakels de zwarte piet toe, wisten van niks of verscholen zich achter hun brancheorganisatie. Veel transparant inzicht werd er in ieder geval niet verschaft.

Onder veevoerproducenten tekende zich een tweedeling af: een aantal beweerde de herkomst van hun ingrediënten volledig te kunnen traceren, als de klant erom zou vragen. Anderen wezen met een beschuldigende vinger naar Cargill: zelf konden ze toch moeilijk nagaan waar hun soja vandaan kwam!

Brancheorganisatie Nevedi (Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie) erkende onder druk van de Nederlandse Sojacoalitie* wel '...dat er problemen zijn als gevolg van de grootschalige teelt van soja in Zuid-Amerika. Thema's als 'ontbossing' en 'slavernij' springen hierbij onmiddellijk in het oog.⁷⁷ Blijkbaar is de ernst van de situatie eindelijk doorgedrongen. Maar actie volgt daar nog niet direct uit: Nevedi gaat eerst eens kijken of ze de keten in kaart kan brengen. Dat is rijkelijk laat.

Duidelijk is waar de schepen met soja ons land binnenkomen: in de Amsterdamse en Rotterdamse havens. Daar gaat de lading drie kanten op. Naar de *crusher* van Cargill in de Amsterdamse haven of die van ADM in Rotterdam, en naar binnenvaartschepen en oceanstomers voor verder transport. Vanaf dat punt wordt de sojaketen in Nederland vrij schimmig. Wie geeft toe dat hij soja afneemt uit het Braziliaanse regenwoud? En vooral: wie geeft toe dat het hem geen zier uitmaakt waar de soja vandaan komt, zolang die maar goedkoop is en geen voedselschandalen veroorzaakt?

In de haven van Amsterdam bezit Cargill een eigen overslagbedrijf én een *crushing* fabriek voor sojabonen. Hier perst de multinational de olie uit de Amazonebonen, *crushing* in sojajargon. De rest van de bonen wordt vermalen tot sojameel, dat samen met de bonenschillen het veevoer ingaat. Vrijwel elke maand komt een schip vol soja uit Santarém naar Nederland. De Amsterdamse Cargill-fabriek kan dagelijks 3.300 ton bonen verwerken⁷⁸.

Het grootste deel van de sojabonen verdwijnt dus in veevoer. Ook de soja uit de Amazone. Wie maakt dat sojaveevoer? Afnemers van Cargill zijn: Agrifirm, Cehave Landbouwbeleid, Hendrix UTD (Nutreco), De Heus Brokking Koudijs, Rijnvallei⁷⁹ en For Farmers (ABCTA)⁸⁰. Deze zes mengvoederfabrikanten hebben een gezamenlijk marktaandeel van ruim zestig procent. De klanten van de veevoerproducenten zijn boeren. Zij voeren de Amazonesoja aan Nederlandse kippen, varkens en koeien.

En de melk of het biefstukje van die koeien belandt in onze boodschappentas. Greenpeace traceerde ook de link van Cargill, via de veevoerfabrikanten, naar kippenslachters Plukon Poultry (de grootste), Van den Bor, Astenhof en Stortenboom. Stortenboom levert kip aan Kentucky Fried Chicken Nederland. En varkens die zijn gevoerd met Cargill-soja worden geslacht door Dumeco (Vion). Vion is de grootste varkensslachter van Europa.

DE HERKOMST VAN EEN SOJABOON

Soja is een bulkproduct. De bonen uit de Amazone worden vaak in één bak gestort met andere sojabonen en zo verscheept naar Europa. Alle afnemers van soja kunnen dus medeplichtig zijn aan de vernietiging van het Amazone regenwoud. Maar kunnen de veevoerproducenten, zuivelbedrijven en supermarkten dan wel weten waar hun soja vandaan komt? Jazeker wel.

TrusQ is een controlesysteem, dat is opgezet nadat crisis op crisis over de Nederlandse veeboeren golfde. Dioxine in kippen, dioxine in melk, BSE... maar al te vaak bleek fout veevoer de oorzaak. De zes grootste veevoerproducenten sloegen de handen ineen om hun imago weer op te krikken. TrusQ (*trust* en *quality*) pretendeert volledig inzicht te kunnen geven in de productieketen. In elke schakel worden zowel de grondstoffen als de leveranciers gecontroleerd. Het kan dus wel, zeggen ook woordvoerders van Nutreco en Cefetra. Als de klanten het maar willen...⁸¹

* De Nederlandse Sojacoalitie is een samenwerkingsverband van negen milieu- en ontwikkelingsorganisaties, waarvan Greenpeace Nederland deel uitmaakt.

76. 2006 *Soya & Oilseed Bluebook*, Soyatech, Inc. ISBN 0-9723216-3-2.

77. Brief van Nevedi aan de Nederlandse Sojacoalitie, 23 maart 2006.

78. www.cargill.com, geciteerd in Dros JM en Van Gelder JW, *Van oerwoud tot kippenslachten* (november 2005).

79. Ketting A, *Load out or Out of Load?*, Proefschrift Universiteit Groningen (2005).

80. Gesprek Greenpeace Nederland met vertegenwoordiger van Cefetra, 1 maart 2006.

81. www.hendrix-utd.nl/5_1_nieuwsarchieef.asp?Article=467&Type=Nieuws

Medeplichtig: Nederlandse voedingsindustrie

Greenpeace zoekt verder in de sojaketen. Als de kip en het varken zijn geslacht en de koe is gemolken, hoe loopt het criminele spoor van Amazonesoja dan verder? En hoe zit het met de sojaolie voor menselijke consumptie?

Concerns als Unilever en Nestlé zijn grootverbruikers van sojaolie: de olie zit in talloze voedingsproducten. Ontraceerbaar voor de consument, want de vermelding 'plantaardige olie' op het etiket is voldoende. Je weet dus niet eens of er sojaolie in je chocolade-pasta of pizza zit, laat staan waar de soja vandaan komt.

Maar het grootste deel van de soja eindigt in veevoer en dus in onze melk, onze ham en karbonade en in onze eieren en kippenpootjes. Wie zijn de belangrijkste afnemers van kippen- en varkensvlees, eieren en koeienmelk, afkomstig van dieren die zijn gevoerd met soja uit het Braziliaanse regenwoud?

Melk komt terecht bij zuivelproducenten, die het verwerken tot gele vla en yoghurtdrink. Fastfoodketens zijn ook massaal verantwoordelijk voor het verdwijnen van de Amazone: Kentucky Fried Chicken Nederland met z'n Hot Wings is via kippenslachter Stortenboom betrokken bij de verwoestende sojateelt. Onder de merknaam Friki liggen de verse, verwerkte en diepvries producten van Plukon Poultry bij de detailhandel.

Ook supermarkten als Albert Heijn leveren een bijdrage aan de oerbosvernietiging, door kipproducten af te nemen van slachters Plukon Poultry en Astenhof. Toen de sojaproblemen werden aangekaart bij supermarktketens Laurus en Ahold, bleek Laurus bereid de discussie aan te gaan. Ahold absoluut niet. Albert Heijn wil op de kleintjes letten; de oerwoudreuzen uit de Amazone horen daar duidelijk niet bij.

De Unox en de Hema rookworsten helpen het Amazonewoud indirect om zeep. In de worsten zit het vlees van de varkens die Amazonesoja hebben gegeten en die zijn geslacht door Vion. Maar dat zijn slechts enkele merknamen. Ook de ham, karbonades en worsten van de supermarktketens Albert Heijn en Laurus zijn medeplichtig aan oerboscriminaliteit: het varkensvlees is afkomstig van varkensslachter Vion⁸².

Consumenten weten niet dat ze bijdragen aan oerbosvernietiging, als ze de kip van Albert Heijn eten of de melk van Campina drinken. Maar de voedingsproducenten weten het wél, of zouden het moeten weten. Als Greenpeace de soja-boon kan traceren, 7.000 km ver van het Amazonewoud tot in de voorverpakte schouderham, dan kunnen voedselproducenten in Nederland dat ook. Greenpeace vroeg aan dertig grote Europese supermarkten en fastfoodketens of ze wisten welk voer hun vleesleveranciers gebruikten. Niet één van hen kon of wilde dat vertellen⁸³.

De etiketteringsplicht voor genetisch gemanipuleerde producten bewijst dat het goed mogelijk is om de herkomst van grondstoffen en leveranciers te traceren. Ook een deel van de koffiesector geeft het goede voorbeeld: pakken koffie met het Utz Kapeh keurmerk hebben een streepjescode. Via die code kan de plantage achterhaald worden waar de koffiebonen zijn geplukt⁸⁴.

McDONALD'S KIPNUGGETS

Het is Cargill's ideaal om de hele voedselketen in zijn macht te hebben. Zodat er niets meer te kiezen valt. Daarom nam de multinational in 1980 Sun Valley over. Deze kiggigant produceert wekelijks 1 miljoen kippen en verwerkt die tot verse en diepgevroren kipproducten. In gesprekken met Greenpeace bevestigden twee seniormanagers van Sun Valley dat 25 procent van het kippenvoer uit Braziliaanse soja bestaat⁸⁵.

Sun Valley is de grootste leverancier van kippenvlees aan McDonald's in Europa. Chicken McNuggets zijn daarmee direct betrokken bij het spoor van ellende dat soja achterlaat in de Amazone. Vreemd genoeg staat in de missie van McDonald's: 'De bescherming van tropisch regenwoud is een topprioriteit voor McDonald's.'⁸⁶

82. Dros JM en Van Gelder JW, Van oerwoud tot kippenbout (november 2005).

83. Antwoordbrieven aan Greenpeace en Greenpeace-ondersteuners, januari en februari 2006.

84. www.utzkapeh.org

85. Greenpeace International, Eating up the Amazone (2006).

86. Corporate Affairs Department McDonald's Restaurants Ltd, McDonald's factfile 2004 (2004).

Medeplichtig: Nederlandse banken

© CP/Beltra

Internationale banken financieren de soja-industrie en de infrastructuur die nodig is om de soja te exporteren. Ze maken zich medeplichtig aan de vernietiging van de Amazone. De grote boerenbedrijven die het tropische regenwoud intrekken hoeven dankzij de banken geen geldzorgen te hebben. Cash genoeg voor de aankoop van grote stukken land (of de ont ruiming daarvan), kunstmest, pesticiden en zaden⁸⁷.

Eén van de geldschieters van de sojabedrijven is de International Finance Corporation (IFC). Doel van deze particuliere poot van de Wereldbank is: '...de promotie van duurzame investeringen door de particuliere sector in ontwikkelingslanden, om de armoede te bestrijden en de levens van mensen te verbeteren.'⁸⁸ De IFC financierde Grupo André Maggi en kwalificeerde de plannen van de sojagigant als 'laag milieurisico'. Hoewel de IFC later werd teruggefloten door de Wereldbank, was de schade groot: ook particuliere banken gaven – in blind vertrouwen op het beoordelingsvermogen van de IFC – het Braziliaanse bedrijf krediet.

Uit een rapport van onderzoeksbureau Profundo⁸⁹ blijkt dat ook Nederlandse banken de verwoestende soja-activiteiten in de Amazone mogelijk maken. De Rabobank organiseerde in 2002 een internationaal syndicaat van negen banken – waaronder ook ABN AMRO en Fortis – dat Grupo André Maggi 100 miljoen dollar leende. Twee jaar later ging de Rabobank opnieuw met Maggi in zee, nu voor 230 miljoen dollar, opnieuw in een syndicaat van elf banken. Aan die lening droeg ook de Nederlandse ING Bank bij. Deze bank stak in 2002 ook al 15 miljoen in de sojagigant.

⁸⁷ Stickler CM et al, *An evaluation of International Finance Corporation financing of Grupo André Maggi (Project No 113444) in the soybean sector: environmental and social impact considerations* (14 mei 2004).

⁸⁸ Zie noot 87.

⁸⁹ Van Gelder JW / Profundo, *Bank loans and credits to Grupo André Maggi* (juni 2004).

Medeverantwoordelijk: Nederlandse overheid

'Nederland zal het bedrijfsleven stimuleren tot het verduurzamen van de productie van geïmporteerde goederen.'

Uit het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal van de Nederlandse overheid⁹⁰.

Nederland verdient flink aan de soja: de overheid, de transportsector en vooral de veevoerindustrie. Soja heeft al een aandeel van een zesde in het Nederlandse veevoer. En dankzij de soja bloeit ook de bio-industrie: lekker goedkoop veevoer. Maar de razende snelheid waarmee het Amazonewoud tegen de vlakke gaat voor de sojaplantages, is volledig in strijd met de doelstellingen van het Nederlandse bossenbeleid. Nederland is medeverantwoordelijk voor de enorme milieuschade en het menselijk lijden dat de soja-industrie aanricht in de Amazone.

Wat doet de Nederlandse regering? Ze formuleert vooral mooie beleidsdoelen. En kondigt aan (in het BBI 2002-2006) dat ze subsidies zal afschaffen die mogelijk negatieve effecten hebben op de biodiversiteit. Maar de overheid stelt geen enkele voorwaarde aan de soja die Nederland binnenkomt. Nederlandse importeurs van (Braziliaanse) soja wordt geen strobreed in de weg gelegd. En het voor 2004 aangekondigde controlesysteem op dubieuze investeringen, dat de regering samen met banken zou ontwikkelen, is er nog steeds niet.

Soja wordt in het bulkschip geladen.

90. Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal 2002-2006.

91. Soares-Filho, BS et al, 2006, Nature 440, p.520-523.

92. CEBRAC, Forum Brasileiro, Grupo de Trabalho Amazonico & Fetraf SUL/CUT, Social Responsibility Criteria for Companies that Purchase Soy and Soy Products. Uitkomst van een discussie tussen Braziliaanse sociale en milieubewegingen, februari - mei 2004.

Dit wil Greenpeace:

Een recente studie naar mogelijke toekomstscenario's voor de Amazone maakt duidelijk dat een netwerk van beschermde gebieden het tempo van ontbossing met een derde kan verminderen. Maar zo'n netwerk is niet voldoende, zeggen de auteurs. Uiteindelijk zal de agro-industriële sector in Brazilië de milieuwetgeving moeten respecteren. Alleen als de internationale markt en financiële instituten bereid zijn die sector onder druk te zetten, kan de ongebreidelde groei van het landbouwareaal in de Amazone een halt worden toegeeroepen⁹¹.

DE NEDERLANDSE OVERHEID...

- ... moet de import verbieden van soja, waarvan de teelt tot grootschalige ontbossing of ernstige sociale misstanden heeft geleid.
- ... moet duurzame initiatieven stimuleren.
- ... moet zich internationaal inspannen om de doelstellingen te halen die zijn gesteld in de Conventie voor Biodiversiteit (CBD): de aanleg van een netwerk van beschermde gebieden.
- ... moet subsidies die een negatieve invloed hebben op biodiversiteit direct afschaffen.

DE SOJA-INDUSTRIE...

- ... moet per direct stoppen met het gebruik van Amazonesoja.
- ... moet per direct stoppen met het gebruik van genetisch gemanipuleerde soja.
- ... moet overstappen op het gebruik van soja die is geproduceerd is volgens de minimumcriteria, die een breed samenwerkingsverband van Braziliaanse organisaties heeft opgesteld⁹² en die worden ondersteund door de Nederlandse Sojacoalitie.

DE BANKEN...

- ... moeten stoppen met de financiering van soja uit de Amazone.
- ... moeten investeren in de ontwikkeling van verantwoorde soja volgens de minimumeisen van de Nederlandse Sojacoalitie.

GREENPEACE

